

1. Metodologia de cercetare

1.1. Metodă, metodologie, tehnică

Prin metodă (gr. *methodos* – urmărire, cale, itinerar, mijloc, mod de exprimare) se înțelege calea, procedura, sistemul de proceduri prin care se ajunge la un rezultat (Neveanu, 1978). Metoda poate fi văzută și ca o succesiune de etape, o anumită ordine prin care se ajunge la un scop. În științele socio-umane metodele au accepțiuni variate: metode calitative versus cantitative, metode transversale, metode longitudinale, metode cazuistice, experimentale, conversative, observative matematice, statistice etc.

Pentru a face o ordine în interiorul lor se folosesc diverse criterii (Chelcea, 2004): temporal, după reactivitate, după numărul unităților sociale, după locul ocupat în procesul investigației empirice.

După criteriul temporal deosebim:

- Metode transversale („aici și acum”) care fac o „secțiune” în realitatea socială și doresc să reliefeze legăturile ce există între diferitele aspecte ale realității sociale (fenomene, procese) la un moment dat. Exemple: observația, ancheta, sondajul, testele psihologice și sociometrice etc.;
- Metode longitudinale ce doresc să surprindă mișcarea, transformarea, dinamismul realității sociale prin biografii, studii de caz, studii panel și altele.

După reactivitate, sau modul de implicare al cercetătorului în realitatea socială surprindem:

- Metode observative (observația, studiul documentelor sociale, analiza de conținut etc) și care presupun nonintervenția cercetătorului la nivelul realității sociale;
- Metode cvasiexperimentale (ancheta, sondajul de opinie, biografia socială provocată) ce presupun intervenții minimale ale cercetătorului la nivelul realității sociale de genul provocării răspunsurilor subiecților cuprinși în cercetare;

- Metode experimentale (experimentul sociologic, psihologic) prin care se produc modificări în condițiile de viață și de interacțiune ale subiecților, de care aceștia nu sunt conștienți și se constată reacțiile acestora.

După numărul unităților sociale supuse cercetării (subiecți, grupuri, comunități, societăți) putem distinge între:

- Metode statistice, ce presupun investigarea unui număr mare de unități sociale (anchete sociale, sondaje, analize statistice);
- Metode cazuistice, adică studierea unui număr limitat și integral de unități sociale sau fenomene și procese sociale.

După locul ocupat în cazul investigației empirice deosebim:

- Metode de culegere a informațiilor din realitatea socială: studiu de teren, ancheta, înregistrarea statistică etc;
- Metode de prelucrare a informațiilor: metode cantitative sau calitative;
- Metode de prelucrare a datelor cercetării: metode descriptive, comparative, interpretative etc.

O interesantă clasificare ne-o oferă P. Rossi (1988, apud. Iluț, 1997), ce reunește sub cupola observației toate metodele și tehnicile pe care le separă în funcție de două criterii utile în studierea socioumanului:

- activitatea sau pasivitatea observației, adică cercetătorul modifică sau nu unitatea de observat;
- relația dintre unitatea de observat și cercetător, adică dacă între aceștia există sau nu interacțiune.

Prin combinarea acestor două dimensiuni se obțin toate modalitățile de culegere a datelor, patru fiind direcțiile principale de acțiune (Iluț, 1997: 75):

- *observația pasivă fără interacțiune socială*, „unde cercetătorul nu modifică cu nimic unitatea de observat și nici nu există o relație nemijlocită între cercetător și unitatea de observat”. Ca exemple putem menționa: observarea comportamentelor oamenilor în locuri publice fără nici o interacțiune cu aceștia, analiza unor documente, analiza de conținut;
- *observația pasivă cu interacțiune socială*, „când se înregistrează date în condiții naturale în care cercetătorul interacționează cu subiecții studiați, dar în principiu nu intervine, mai ales dacă nu i se cunoaște statutul activ în mersul lucrurilor”. Aici amintim observația participativă, atunci când cercetătorul este implicat direct în relație

cu oamenii, comunică cu aceștia fără a schimba cu nimic viața acestora, iar din când în când își notează urmând ca ulterior să analizeze cele întâmplate în discuția respectivă (studierea familiilor, triburilor în habitatul lor);

- *observația activă cu interacțiune socială*, „în care cercetătorul provoacă răspunsuri prin interacțiune cu subiecții”. Aici se încadrează ancheta, interviul, experimentul, dar și observația „de continuă interacțiune în care subiecții știu că sunt studiați”;
- *observația activă fără interacțiune socială* presupune că „cercetătorul provoacă intenționat schimbări în condițiile de viață și muncă ale subiecților, fără ca aceștia să știe, el neavând contacte interactive cu subiecții studiați”. Exemple ar fi multe dar ne oprim asupra următoarelor: experimentele de teren, observarea comportamentului pacienților ce li s-a interzis să fumeze, anumite legi aplicate numai pe anumite teritorii și observarea rezultatelor (amenajarea unor locuri publice pline anterior cu gunoaie).

Tehnica (de la grecescul *tekne*, procedeu, vicleșug), ca subdimensiune a metodei, reprezintă ansamblul de reguli și procedee prin care metoda ajunge să ia contactul cu realitatea socială.

Procedeul reprezintă modul de utilizare a *instrumentelor de investigare* în cercetarea de teren (chestionarul poate fi aplicat *creion-hârtie* sau *tabletă*, adică cu operator de interviu sau on-line fără operator de interviu).

Dacă ar fi să recapitulăm:

- **metodă** (ancheta) – calea de urmat prin care se ajunge la un rezultat;
- **tehnica este o subdimensiune a metodei** (sondajul) și reprezintă regulile și procedeele prin care metoda ajunge să ia contactul cu realitatea socială;
- **procedeul** (autoaplicat sau cu operator) reprezintă modul de utilizare a *instrumentelor de investigare* în cercetarea de teren;
- **instrumentul de investigare** (chestionarul) – modul de consemnare a datelor realității.

Conceptul de „metodologie”

Conform etimologiei, metodologia (gr. *methodos* + *logos*) desemnează „știința metodelor”. În sens literal, metodologia este „știința integrată a metodelor, metoda fiind demersul rațional al spiritului pentru descoperirea adevărului sau rezolvarea unor probleme” (Chelcea, 2004: 62).